

PRIČA O REKONSTRUKCIJI I REVITALIZACIJI STARINSKE ČIPKE IZRAĐENE *SPRANG* TEHNIKOM I PRIMJENI U OBLIKOVANJU ŽENSKOG OGLAVLJA – *KAPICE* U NOŠNJI MAĐARICA U SLAVONIJI

Tünde Šipoš Živić

Muzej Slavonije
HR-31000 Osijek
Trg Sv. Trojstva 6
t.s.zivic@mso.hr

Pregledni rad

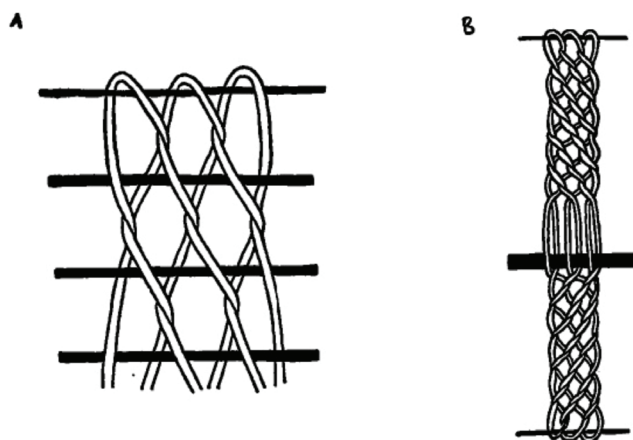
UDK 677.076.52(497.543=439)

Članak istražuje drevnu tehniku sprang s posebnim fokusom na oblikovanje ženskoga oglavlja „kapice” u nošnji Mađarica u Slavoniji te njezinu rekonstrukciju i primjenu na suvremenim odjevnim predmetima. Točnije, usporedbom tradicionalnih pokrivala za glavu žena, poput „jalbi” iz sela Trg (mjesto u današnjoj Karlovačkoj županiji) i sličnih „kapica” iz mađarskih sela u istočnoj Hrvatskoj raspravlja se o važnosti očuvanja te tehnike te doprinosu Valérie Sebők (iz Subotice) u revitalizaciji i prenošenju znanja o sprang tehnici na nove naraštaje.

Ključne riječi: *sprang tehnika, rekonstrukcija, kapice, ženska oglavlja Mađarica u Slavoniji, donacija, Valéria Sebők, Muzej Slavonije*

SPRANG TEHNIKA

Sprang je drevna tekstilna tehnika kojom se izrađuju elastične pletene tkanine (u novije vrijeme i čipke.). Ta tehnika, s korijenima u brončanom dobu, susreće se u različitim kulturama diljem svijeta, uključujući staru Grčku, Egipat i Europu (Razum, 2023)¹. *Sprang* tehnika, koja se tradicionalno koristila za izradu različitih tekstilnih predmeta, ponovno je zabilježena u novijim istraživanjima u istočnoj Europi (James, 2021)², uključujući i područje Moravske (Marková, 1957)³. Iako je naziv *sprang*, koji potječe iz skandinavskog jezika, ušao u međunarodnu nomenklaturu kao oznaka za tu tehniku, u drugim kulturama poznata je pod različitim nazivima. Primjeri uključuju *Spitzengeflecht* i *Flechttechnik* u njemačkom govornom području, *Egyptian plaiting* na engleskom jeziku, *point dentelle*, *tissage torsadé* ili *tissage cordelé* u Francuskoj, *krosienkach* na slovačkom te *fonott csipke* (pletena čipka) na mađarskom jeziku (Grabić, 1962).⁴ *Sprang* se izrađuje isprepletanjem niti pamučnog konca napetih između dva paralelna štapa ili okvira, pri čemu niti osnove stvaraju elastičnu strukturu.

Crtež 1

A. Prepletanje osnovnih niti u smjeru s lijeva nadesno.

B. Stvaranje prepleta istodobno na oba kraja osnove.

(izvor: Eckhel, 1986)⁵

Elastičnost izrađene tkanine čini je pogodnom za izradu odjevnih predmeta koji zahtijevaju fleksibilnost i rastezljivost. Istodobno je poznato da su se tom tehnikom izrađivale i tkanine od kojih su oblikovani predmeti poput torbi i pojaseva. Uzorci takvih tkanina i čipaka variraju od jednostavnih do vrlo složenih, ali uvijek zbog načina izrade (na

navedenom specifičnom okviru) u pravilu stvaraju geometrijske oblike.

SPRANG TEHNIKA U HRVATSKOJ

Sprang tehnika kod nas je bila dio izrade narodnih nošnji (najčešće ženskih pokrivala za glavu) u regijama kao što su Hrvatsko zagorje (Gavazzi, 1934)⁶ ili dijelovi Slavonije (Belović-Bernadzikovska, 1906)⁷ i Pokuplje (Gabrić, 1962).⁸ Tehnika se posebno primjenjivala u izradi kapica, nazvanih *jalba*, u selu Trg kod Ozlja.

Nakon Prvog svjetskog rata potražnja za kapticama u tom kraju izrađenim *sprang* tehnikom jest smanjena, a one su postupno zamijenjene kapticama izrađenim kukičanjem. Danas je tradicijsko umijeće pletenja *jalbe* prepoznato kao nematerijalna kulturna baština Hrvatske i uvrštena je na popis Zaštićenih kulturnih dobara Republike Hrvatske⁹. Muzejski primjerci *jalbi* izrađenih *sprang* tehnikom čuvaju se u muzejima u Karlovcu¹⁰, Ozlju¹¹ te Etnografskom muzeju u Zagrebu¹².

KAPICE IZ MAĐARSKIH SELA U SLAVONIJI PLETENE SPRANG TEHNIKOM

Tehnika *sprang* korištena je za izradu kapica u slavonskim mjestima s većinskim mađarskim stanovništvom, točnije u selima Hrastin, Korod, Laslovo i Retfala kod Osijeka. Povijest tih mađarskih sela seže u razdoblje Arpadovića (Kováts, 2004)¹³, a njihova mađarska kultura u materijalnom i duhovnom smislu očuvala je brojne arhaične elemente, što se može uočiti, primjerice, na narodnoj nošnji. U Mađarskoj,

6 Gavazzi, Milovan. 1934. „Pletenje ženskih kapica ‘jalba’”. *Etnografska istraživanja i grada*, br. 1, Zagreb, 44.

7 Belović-Bernadzikovska, Jelka. 1906. „Vezilačka umjetnost u Hrvata i Srba”. *Zbornik za narodni život i običaje južnih Slavena*, knj. XI, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 26.

8 Gabrić, Paula. 1962. „Jalba u selu Trg kod Ozlja”. *Zbornik za narodni život i običaje južnih Slavena*, knj. 40, Zagreb, 151–159.

9 Izvor: <https://registar.kulturnadobra.hr/#/details/Z-4226> Tradicijsko umijeće pletenja jalbe (ženske kapice) koju su nosile udane žene u selima kupske doline između Karlovca i Ozlja, iako poznato i na području Hrvatskog zagorja i dijela Slavonije, jedino se zadržalo u ozaljskom kraju, u selu Trg. Plete se od elastičnog materijala šupljikave strukture koji se dobiva međusobnim prepletanjem sistema niti. Pomagalo za pletenje u obliku je duguljastog luka „lucenj” od kuhane ljeskove grane savijene i umetnute u drvenu daščicu koja je ujedno stalak za noge.

10 Katalog i monografije na tu temu: Mihalić, Jana. 2013. Novi život drevnog umijeća: obnova pletenja na lučnom okviru u selu Trg kraj Ozlja; Mihalić, Jana. 2003. Narodna nošnja u okolici Karlovca.

11 Bezjak, Stjepan. 2018. Katalog 4. izložbe čipke i otvorenje izložbe Spranga u Ozlju: 28. travnja – 10. lipnja 2018.

12 Brenko, Aida; Kurtin, Mareta; Zorić, Vesna 2022. Kapa dolje! Priča o (ne)pokrivanju glave, Etnografski muzej Zagreb, 117.

13 Kováts, A. (2004). *Historija mađarske migracije u Kraljevinu Hrvatsku*. Zagreb: Institut za povijest. „Doseljavanje Mađara na područje istočne Hrvatske, uključujući naselja kao što su Hrastin, Korod, Laslovo i Retfala, povezano je s političkim i vojnim preokretima u srednjovjekovnom razdoblju. Pod vladavinom Arpadovića, od kraja 11. i početka 12. stoljeća, dolazi do širenja mađarskog etničkog prostora prema jugoistoku, odnosno prema teritoriju Kraljevine Hrvatske. Tijek tih migracija bio je pod utjecajem osvajačkih pohoda i političkih saveza. Mađari su se nastanjivali na granici Kraljevine Hrvatske, u područjima koja su bila slabo naseljena ili podložna stalnim prijetnjama od strane Slavena i drugih naroda. Tijekom 12. i 13. stoljeća, pod Arpadovićima, ojačana je politička i vojna kontrola na tim područjima, što je omogućilo daljnje naseljavanje Mađara u naselja uz rijeku Dravu i Dunav. U tom kontekstu, naselja kao što su Hrastin, Korod, Laslovo i Retfala postaju važni demografski i kulturni centri mađarskog naseljavanja u Slavoniji. Povijesne činjenice sugeriraju da je ova mađarska zajednica zadržala svoj kontinuitet do danas, osobito u obliku kulturnih tradicija, jezika i običaja, koji se i danas očituju u svakodnevnom životu tih naselja, unatoč političkim i društvenim promjenama kroz povijest.”

1 Razum, Miroslav 2023. „Arheološki nalazi Spranga”. *Sprang i jalba*: zbornik, ur. Stjepan Bezjak (Ozalj: KUD „Ključ” Trg: Ogranak Matice hrvatske, 2023), 8–36.

2 James, Carol. *Sprang Unsprung: An Illustrated Guide to Interlinking*. (2021).

3 Eva, Marková. „Po stopách krosienok”. *Slovenský narodopis*, br. 5, 1, Slovenská akadémia VIED-Bratislava, (1957): 47–85.

4 Gabrić, Paula. „Jalba u selu Trg kod Ozlja”. *Zbornik za narodni život i običaje južnih Slavena*, knj. 40 (1962): 151.

5 Eckhel, Nerina. „Jalba - tehnika pletenja ženskih kapica”. *Etnološka tribina: Godišnjak Hrvatskog etnološkog društva*, vol. 16, br. 9 (1986): 68.

Sl. 1 i Sl. 2

Rekonstrukcija ženske kapice (prema uzoru iz mađarskih sela u Slavoniji) i detalj izložbe Kulturno-umjetničkog društva zanatlija „Lányi Ernő” iz Subotice u Pečuhu pod nazivom „Suvremeno, ali u skladu s tradicijom” održane u rujnu 2022. godine, radovi pletilje Valérie Sebők snimila Tünde Šipoš Živić

točnije u Etnografskom muzeju u Budimpešti čuvaju se ženske kapice iz tih naselja. Početkom 20. stoljeća, 1910. godine mađarski etnolog i slikar Ákos Garay u spomenutim naseljima prikupio je jedanaest ženskih kapica tijekom svojih istraživanja (Garay, 1911)¹⁴, koje su ušle u fundus Etnografskog muzeja u Budimpešti (Balassa, 2003)¹⁵. Dodatnih jedanaest kapica kasnije su prikupili etnolozi poput Sándor Gönyey (1941. godine), Alice Gáborján (Gáborján, 1969)¹⁶ i drugi¹⁷. Od ukupno dvadeset i dvije kapice većina potječe iz Koroda, mjesta u istočnoj Hrvatskoj u Vukovarsko-srijemskoj županiji.¹⁸

Kapice iz mađarskih sela u Slavoniji pletene od bijelog lanenog ili pamučnog konca izrađene su od preklapljenog i sašivenog pletiva. Donji rub kapice obrubljen je bijelom platnenom trakom, na stražnjem dijelu vidljiv je usjek, a kapicu karakterizira sužavanje prema vrhu postignuto dvostrukim pletenjem. Nosile su je udane žene za stezanje kose u svakodnevnom i svečanim prigodama, često u kombinaciji s prozirnom maramom koja se nosila preko kapice. Zanimljivo je da su nazivi uzoraka, iako su uvijek sastavljeni od geometrijskih ukrasnih elemenata, većinom preuzeti iz biljnog i životinjskog svijeta, primjerice polulistić (izvorni izraz na mađarskom jeziku: *félleveske*), duguljasto pšenično zрно (*hosszú búzaszöm*), čvorkovo oko (*seregélyszöm*), poluruža (*félrózsa*), cijeli listić (*egész leveleske*), pojedinačno pšenično zрно (*egyes búzaszöm*) (Palotay-Ferencz, 1933).¹⁹ Uzorci na *kapicama* odražavali su visok stupanj ručne vještine i estetske preferencije, osobnih afiniteta, ali i poštivanje kolektivnog nasljeđa Mađara u Slavoniji i kolektivnog nasljeđa sela i zajednice (Palotay-Ferencz, 1933).²⁰

14 Garay, Ákos. 1911. „Szlavóniai régi magyar faluk”. *Néprajzi Értésítő*, br. XII, 226. (prijevod naslova: Stara mađarska sela Slavonije; objavljen u godišnjaku Etnografskog muzeja u Budimpešti)

15 Balassa, Iván. 2003. *A szomszédos országok magyarjainak néprajza*, Horvátország, 475. (prijevod naslova knjige i podnaslova: Etnografija Mađara susjednih zemalja, Hrvatska)

16 Gáborján, Alice. „A szlavóniai magyar falvak női viselete összetételének és alakulásának néhány jellegzetessége”. *Ethnographia*, br. 80 (1969): 175–195. (prijevod naslova: Neke karakteristike dijelova ženske nošnje mađarskih sela u Slavoniji i njihov razvoj; objavljen u Službenom časopisu Mađarskog etnografskog društva)

17 Izvor podataka: Néprajzi Múzeum (Etnografski muzej u Budimpešti), baza podataka (Műtárgy adatbázis) Zbirke tekstila i narodnih nošnji, izlistanje predmeta izrađenih *sprang* tehnikom. Ustupila kustosica Monika Lackner 22. kolovoza 2024. Iz podataka se mogu iščitati sljedeće informacije: Nakon Ákosa Garaya (11 kapica 1910. godine) terenskim istraživanjima i otkupima pribavljeno je dodatnih jedanaest kapica iz mađarskih sela u Slavoniji koji se i danas čuvaju u Etnografskom muzeju u Budimpešti. Te su kapice skupili etnolozi Gönyey Sándor (jedna kapica 1941. godine), Edit Fél (jedna kapica 1963. godine), Alice Gáborján (pet kapica 1968. godine), Balogh Jánosné Horváth Terézia (dvije kapice 1972. godine), Nagy Józsefné (jedna kapica 1984. godine) i N. Fülöp Katalin (jedna kapica 1985. godine).

18 Izvor podataka: Néprajzi Múzeum (Etnografski muzej u Budimpešti), baza podataka (Műtárgy adatbázis) Zbirke tekstila i narodnih nošnji, izlistanje predmeta izrađenih *sprang* tehnikom. Ustupila kustosica Monika Lackner 22. kolovoza 2024.

19 Palotay, Gertrudé; Ferencz, Kornélia. „Magyar adatok a fonással készült csipke-főkötökhöz”. *Néprajzi Értésítő* (1933): 86. (prijevod naslova: Mađarski podaci o čipkastim pokrivalima za glavu izrađenim tehnikom preplitanja; objavljen u godišnjaku Etnografskog muzeja u Budimpešti)

20 Palotay, Gertrudé; Ferencz, Kornélia. „Magyar adatok a fonással készült csipke-főkötökhöz”. *Néprajzi Értésítő* (1933): 80–86. (prijevod naslova: Mađarski podaci o čipkastim pokrivalima za glavu izrađenim tehnikom preplitanja; objavljen u godišnjaku Etnografskog muzeja u Budimpešti)

Sl. 3 Kapa; jalba (EMZ-6664), okolica Ozlja, oko 1920. iz fundusa Etnografskog muzeja iz Zagreba

SLIČNOSTI I RAZLIKE JALBE I KAPICA IZ MAĐARSKIH SELA U SLAVONIJI IZRAĐENIH SPRANG TEHNIKOM

Jalba i *kapice* iz mađarskih sela u Slavoniji dijele brojne sličnosti. I *jalba* i *kapica* izrađene su tehnikom *sprang*. Obje kapice imale su važnu ulogu u tradiciji svojih regija, nošene kao dio ženskog ogjavlja i povezane sa statusom žene u zajednici. *Kapice* s područja Slavonije izrađene su od tanjeg bijelog pamučnog konca (rjeđe od lanenog konca). *Jalba*, izrađena tehnikom *sprang*, također se obično plete od prirodnih materijala poput pamuka, vune, lana ili svile.²¹

Razlike između *jalbe* i *kapica* odnose se na geografski kontekst, dizajn, oblik i uporabu. *Kapice* iz mađarskih sela u Slavoniji imaju složeniju strukturu s posebnim tehnikama poput dvostrukog pletenja za suženja prema vrhu. *Jalbe* su ravne i polukružnog oblika, često s dodatnim ukrasnim rubovima. *Kapice* imaju trodimenzionalniji kroj prilagođen obliku glave s dodatnim otvorom na stražnjem dijelu koji omogućuje bolje prijanjanje. *Jalbe* su se nosile uglavnom kao ukrasni pokrivač za kosu, dok *kapice* imaju praktičniju funkciju služeći za uređivanje kose i čvrsto prijanjanje uz glavu, posebno u svakodnevnom ili poslovnim prigodama.

21 Néprajzi Lexikon, „Sprang”, pristupljeno 13. studenoga 2024., <https://mek.oszk.hu/02100/02115/html/>. (prijevod naslova knjige: Etnografski leksikon)

Sl. 4 Kapica (NM.83949), Korođ, kraj 19. stoljeća iz fundusa Etnografskog muzeja iz Budimpešte

VRIJEDNA DONACIJA KULTURNO-UMJETNIČKOG DRUŠTVA ZANATLIJA „LÁNYI ERNŐ” IZ SUBOTICE MUZEJU SLAVONIJE OSIJEK

U listopadu 2021. godine Kulturno-umjetničko društvo zanatlija „Lányi Ernő” iz Subotice ponudilo je Muzeju Slavonije donaciju pet rekonstruiranih *kapica* izrađenih *sprang* tehnikom koje je izradila njihova članica Valéria Sebők. Donirane kapice, koje slijede originalne muzejske primjerke, vrijedan su doprinos očuvanju kulturne baštine Mađara u Slavoniji. Donacija je postala dio Zbirke tradicijskih ogjavlja, marama i nakita u Etnografskom odjelu Muzeja Slavonije, čime su omogućena daljnja istraživanja i predstavljanja te manje poznate tradicijske baštine Mađara u Slavoniji. Tako je primjerice u povodu donacije rekonstruiranih *kapica* od pletene čipke u prosincu 2022. godine u Muzeju Slavonije postavljena i prigodna izložba narodne umjetnice Valérie Sebők pod nazivom „*Sprang*” drevna tehnika pletenja čipke²² na kojoj su predstavljeni donirani predmeti i

22 „*Sprang – drevna tehnika pletenja čipke*” (Osijek, Muzej Slavonije, 8. – 31. prosinca 2022.) autorice Tünde Šipoš Živić predstavljala je rekonstrukciju slavonskih ženskih *kapica* izrađenih tehnikom *sprang*, uz autorske odjevne predmete i modne dodatke nadahnute tom rukotvornom tradicijom. Izložba je obuhvatila darovane *kapice* koje je izradila Valéria Sebők, narodna umjetnica iz Subotice, na temelju istraživanja izvornih predmeta iz fundusa Etnografskog muzeja u Budimpešti.

Sl. 5 MSO-244754

Sl. 6 MSO-244755

Sl. 7 MSO-244756

Sl. 8 MSO-244757

Sl. 9 MSO-244758

Rekonstrukcije slavonskih kapica, Valéria Sebők, Subotica, 2022. iz fundusa Muzeja Slavonije

opisima i fotografijama približena ta zanimljiva tehnika, a izloženo je i nekoliko suvremenih odjevnih predmeta s umetcima od pletene čipke.

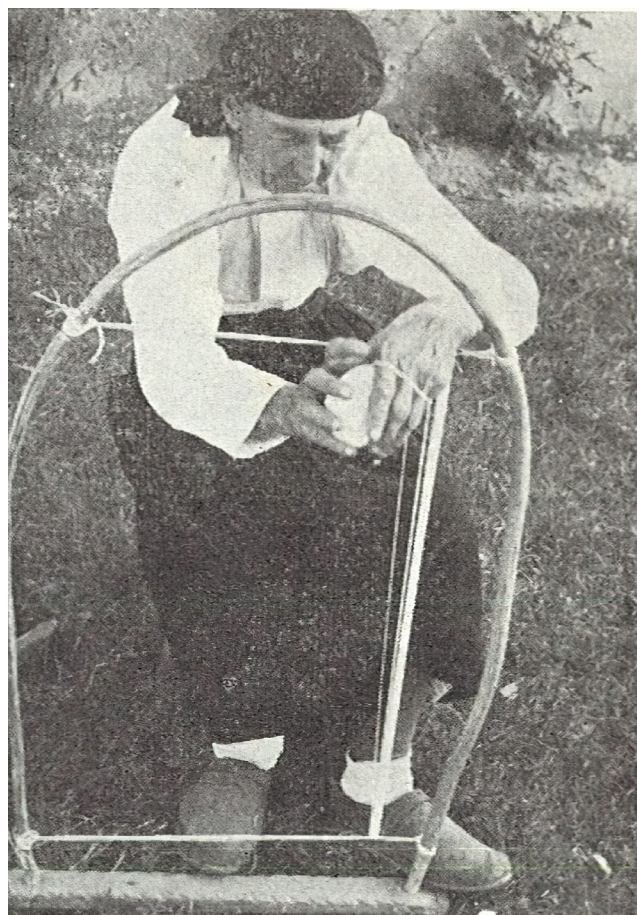
Sl. 10 Detalj izložbe „Sprang – drevna tehnika pletenja čipke” u Muzeju Slavonije, radovi pletilje Valérie Sebők, prosinac 2022. snimila Tünde Šipoš Živić

SAMOUKA PLETILJA VALÉRIA SEBŐK

Valéria Sebők, rođena 1952. godine u Subotici, bavi se vezanjem od osamdesetih godina prošlog stoljeća. Kao vezilja usavršila je brojne tehnike i sudjelovala na brojnim izložbama u Mađarskoj stekavši na osnovi toga status narodne umjetnice. Tijekom Domovinskog rata u Hrvatskoj početkom devedesetih godina Valéria, kao Mađarica iz Subotice, pružila je podršku svojim sunarodnjacima, pripadnicima mađarske manjine iz ratom pogođenih Korođa, Laslova, Hrastina i Retfale, odbivši novačenje svojih sinova u srpsku vojsku. Sinove je mogla spasiti jedino tako što su samovoljno napustili Vojvodinu i potražili azil u Mađarskoj. Tako su i sami postali „prognanici”. Tijekom godina provedenih u progonstvu u Mađarskoj intenzivirala je svoju posvećenost ručnom radu motivirana željom da doprinese očuvanju kulturne baštine mađarske nacionalne manjine u Slavoniji i Vojvodini. U Suboticu su se vratili tek poslije ratnih zbivanja.²³

Od 2000. godine, inspirirana predavanjem etnologinje Edit Katona, kustosice Etnografskog muzeja iz Budimpešte,

Sebők se posvetila istraživanju i rekonstrukciji *sprang* tehnike. Unatoč nedostatku stručne literature i mentora tijekom desetljeća istraživanja uspjela je rekonstruirati tehniku i svladati izradu više od dvadeset različitih uzoraka, uključujući one s *kapica* iz zbirke Etnografskog muzeja u Budimpešti (Mihályi, 2018).²⁴

Sl. 11 Polaganje osnovnih niti na lucenu, selo Trg, Pokuplje (izvor: Gabrić, 1962)²⁵

²³ Valéria Sebők, intervju u Subotici, 2022. (vlastita terenska istraživanja).

²⁴ Katalin, Mihályi. „Értékmentőben, Az ősi fonott csipke újjáélesztése”. Aracs, br. 2, VIII (2018): 71–73. (prijevod naslova: U spašavanju, oživljavanje drevne pletene čipke; objavljeno u časopisu mađarske nacionalne manjine u Srbiji)

²⁵ Gabrić, Paula. „Jalba u selu Trg kod Ozlja”. Zbornik za narodni život i običaje južnih Slavena, knj. 40 (1962): 153.

Sl. 12 Preplitanje osnovnih niti na okviru za pletenje kapica (F 11630), Korođ, Slavonija, oko 1910., iz fundusa Etnografskog muzeja u Budimpešti

Sl. 13 Pletilja Valéria Sebők ispred okvira za pletenje koji je sama osmislila, snimila: Angéla Arancsity

SUVREMENA PRIMJENA *SPRANG* TEHNIKE

Valéria Sebők s vremenom počinje primjenjivati tradicijsku tehniku *sprang* na suvremene predmete i odjeću, što joj je donijelo brojne nagrade u Vojvodini i Mađarskoj, uključujući prestižnu strukovnu nagradu za narodne umjetnike u Mađarskoj 2021. godine. Njezina primjena *sprang* tehnike u suvremenom kontekstu pokazuje da ta drevna vještina ima mjesto u današnjem odijevanju i kućanstvu. Sebők također prenosi svoje znanje mladima na radionicama osiguravajući očuvanje tehnike *sprang* za buduće naraštaje.²⁶

Sl. 14 Detalj izložbe „Sprang – drevna tehnika pletenja čipke” – suvremena primjena sprang tehnike radovi pletilje Valérie Sebők snimila: Tünde Šipoš Živić

Suvremena primjena sprang tehnike radovi pletilje Valérie Sebők snimila: Angéla Arancsity

²⁶ Valéria Sebők, intervju u Subotici, 2022. (vlastita terenska istraživanja).

ZAKLJUČAK

Očuvanje tradicionalnih vještina poput *sprang* tehnike ključno je u razumijevanju kulturne povijesti i identiteta zajednica. U radu Valérie Sebők drevna tehnika *sprang* ne samo da je revitalizirana nego je i prilagođena suvremenom kontekstu, čime se osigurava njezina prisutnost u budućnosti. Donacija rekonstruiranih slavonskih kapica Muzeju Slavonije važan je korak u očuvanju i promociji ove tradicije omogućujući široj javnosti da se upozna s kulturnim nasljedom slavonskih Mađara.

Sl. 16 Kapica (NM.83949), Korođ, kraj 19. stoljeća, iz fundusa Etnografskog muzeja u Budimpešti

Sl. 17 Rekonstrukcija slavonske kapice (MSO-244758), Valéria Sebők, Subotica, 2022., iz fundusa Muzeja Slavonije

LITERATURA

- Belović-Bernadzikovska, J. „Vezilačka umjetnost u Hrvata i Srba”. *Zbornik za narodni život i običaje južnih Slavena*, vol. XI. (1906).
- Belović-Bernadzikovska, J. *Hrvatska čitma*. Požega. (1906). 19–23.
- Bezjak, Stjepan. *Katalog 4. izložbe čipke i otvorenje izložbe Spranga u Ozlju: 28. travnja - 10. lipnja 2018.*
- Brenko, Aida; Kurtin, Marena; Zorić, Vesna. *Kapa dolje! Priča o (ne)pokrivanju glave*. Zagreb: Etnografski muzej. 2019. 116–117.
- Eckhel, Nerina. „Jalba – tehnika pletenja ženskih kapica”. *Etnološka tribina: Godišnjak Hrvatskog etnološkog društva*, vol. 16, no. 9. (1986): 67–77.
- Gáborján, Alice. „A szlavóniai magyar falvak női viselete összetételének és alakulásának néhány jellegzetessége”. *Etnographia*, no. 80 (1969): 175–195.
- Gabrić, Paula. „Jalba u selu Trg kod Ozlja”. *Zbornik za narodni život i običaje južnih Slavena*, vol. 40. (1962). 151–159.
- Gavazzi, Milovan; Paulić, Tereza. „Pletenje ženskih kapica ‘jalba’”. *Etnografska istraživanja i grada*, no. 1. Zagreb. (1934): 53–68.
- Gyaray, Ákos. „Szlavóniai régi magyar faluk”. *Néprajzi Értesítő*, no. XII (1911): 175–195.
- Hald, Margrethe. *Ancient Danish Textiles from Bogs and Burials*. Copenhagen: National Museum of Denmark. (1980).
- James, Carol. *Sprang Unsprung: An Illustrated Guide to Interlinking*. (2021).
- Katalin, Mihályi. „Értékmentőben, Az ősi fonott csipke új-jáélesztése”. *Aracs*, no. 2, VIII. (2018): 71–73.
- Kováts, A. *Historija mađarske migracije u Kraljevinu Hrvatsku*. Zagreb: Institut za povijest. (2004).
- Marková, Eva. „Pletenie na krosienkach na Morave”. *Veci a lide*, no. 7–8, VI. (1954): 297–306.
- Marková, Eva. „Po stopách krosienok”. *Slovenský narodopis*, no. 5 (1957): 47–85.
- Nagy, E. Katalin; Kralovánszky, Mária; Györk, Mátéfy; Járó, Márta. *Textiltechnikák*. Budapest: Magyar Nemzeti Múzeum. (1993): 16–17.
- Néprajzi Lexikon. „Sprang”. Pristupljeno 13. studenoga 2024. <https://mek.oszk.hu/02100/02115/html/>
- Nijman, Fenny. *Sprang – Egyptisch vlechten. Vlechten met gespannen draden*. Wageningen (1977).
- Palotay, Gertrudé; Ferencz, Kornélia. „Magyar adatok a fonással készült csipke-főkötőkhöz”. *Néprajzi Értesítő*. (1933): 80–86.
- Razum, Miroslav. „Arheološki nalazi Spranga”. *Sprang i jalba: zbornik* (ur. Stjepan Bezjak). 8–36. Ozalj: KUD „Ključ” Trg: Ogranak Matice hrvatske. (2023).
- Sebők, Valéria. „A fonott csipke felfedezése”. *Fénytörés. Kulturális értékeink a Kárpát-medencében IV* (ur. Anna Szőke). Szabadka: KLNT. (2019).

Sebők, Valéria. „A fonott csipke – Sprang technika”. *Mestermunkák a határ két oldalán*, Kiskunhalas: Halasi Csipke Közalapítvány. (2019).

Siewertsz van Reesema, E.; Roge, Elis M. *Egyptisch vlechtwerk: handleiding voor het aanleeren der techniek met vele verklarende platen en afbeeldingen van voltooide werkstukken*. Amsterdam: Van Holkema & Warendorf. (1921).

Surk, Magdalena. „Jalba”. *Muzealizacija čipkarstva* (diplomski rad). Zagreb (2023): 21–22.

Szenczi, Blažena. „Neke arhaične tehnike na našem folklornom tekstilu”. *Zbornik za narodni život i običaje južnih Slavena*, vol. 40. (1962): 461–466.

Zvezdana Antoš. „Etnografski film Milovana Gavazzija za vrijeme rada u Etnografskom muzeju u Zagrebu”. *Informatica museologica*, vol. 27, no. 3–4 (1996): 73–74.

THE STORY OF THE RECONSTRUCTION AND REVITALIZATION OF TRADITIONAL LACE MADE USING THE SPRANG TECHNIQUE AND ITS APPLICATION IN THE DESIGN OF WOMEN'S HEADGEAR – CAPS IN THE TRADITIONAL ATTIRE OF HUNGARIAN WOMEN IN SLAVONIA

SUMMARY

The article explores the ancient sprang technique, with a particular focus on the shaping of women's headgear known as "caps" in the traditional attire of Hungarians in Slavonia, as well as their reconstruction and application in contemporary clothing. Specifically, by comparing traditional women's head coverings, such as the "jalba" from the village of Trg (in Karlovac County) and similar "caps" from Hungarian villages in eastern Croatia, the discussion highlights the importance of preserving this technique and the contributions of Valéria Sebők (from Subotica) in revitalizing and passing down sprang knowledge to new generations.

Keywords: sprang technique, reconstruction, caps, headdresses of Hungarian women in Slavonia, donation, Valéria Sebők, Museum of Slavonia